Cana asobnaha numaru 20 hr. Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 42. Wilnia, Čaćwier 24 Śniežnia 1931 h. Hod VII (XV).

Biełaruskaja KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMADZKAJA i LITERATURNAJA HAZETA

Adres Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19)
Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4 hadz. wieč.

Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja daražej.
HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Usim našym supracoŭnikam, čytačom i prychilnikam, z pryčyny nadychodziačych Kaladnych światkoŭ i Nowaha 1932-ha hodu, światočnyja pažadańni składaje

Red. i Adm. „BIEŁ. KRYNICY".

Narady Źjezdu pradstaŭnikoŭ Biełaruskaj Chryścijanskaj Demokracyi.

(13.XII.1931)

Dzień 13 śniežnia siol. h. ŭ žyćci Biełaruskaj Chryścijanskaj Demokracyi silna adrožniŭsia ad žyćcia štodziennaha. U hety dzień źjechalisia ŭ Wilniu pradstaŭniki B.Ch.D. ad biełaruskaj sialanskaj wioski, a tak-ža źjawilisia na narady i pradstaŭniki B.Ch.D. ad biełaruskaha miestawaha rabotnictwa, kab wyjawić žyćciowaść Biełaruskaj Chryścijanskaj Demokracyi.

Na źjezd prybyli pradstaŭniki, B.Ch.D. z usich kutkoŭ Zach. Biełarusi, jak kataliki, tak i prawasłaŭnyja, z wajawodztwaŭ: Wilenskaha, Nawahradzkaha i Biełastockaha, pradstaŭlajučy pawiety: Ašmianski, Baranawicki, Brasłaŭski, Dziśnienski, Staŭpiecki, Wałožynski, Waŭkawyski, Postaŭski, Sakolski, Wialejski, Lidzki, Wil.-Trocki i inš.

Sialanie, pradstaŭniki B.Ch.D., nia hledziačy na niazwyčajna ciažkoje ich sučasnaje haspadarčaje pałažeńnie, dakładna razumiejučy ważnaść rodnaj sprawy, achwotna prybyli, niekatoryja i z dalokich kutkoŭ našaj krainy, na Źjezd swajej arhanizacyi — Biełaruskaj Chryścijanskaj Demokracyi.

Na Źjeździe było prysutnych 101 pradstaŭnik i 24-och haściej.

Pawodle zwyčaju daŭniejšych źjezdaŭ, delehaty kataliki, prad naradami Zjezdu, sabralisia ŭ kaściele św. Mikałaja na hadziuu 10-ju ranicaj, dzie ŭ hetu paru kožnuju niadzielu i ŭ świata adpraŭlajecca Imša i haworacca nawuki dla biełarusaŭ — katalikoŭ pabiełarusku, a delehaty prawasłaŭnyja pašli malicca ŭ wilenskija prawasłaŭnyja cerkwy, chto ŭ jakuju, bo dla biełarusaŭ prawasłaŭnych u Wilenskich prawasłaŭnych cerkwach asobnaha nabaženstwa z nawukaj pabiełarusku što niadzieli i świata pakulšto niama.

Delehaty i pradstaŭniki pamaliŭšysia Bohu, kataliki ŭ kaściele św. Mikałaja, pry śpiewie biełaruskich relihijnych pieśniaŭ i wysłuchaŭšy pryhoža skazanaha pabiełarusku ks. A. Stankiewičam kazańnia, a prawasłaŭnyja pamaliŭšysia dzie chto, a hadzinie 12-taj dnia sabralisia ŭ sali „Kresowaj" (Zawalnaja wul. 1) na narady.

Kab paznajomić našych čytačoŭ z pracaj Źjezdu, padajom tut apisańnie najbolš ważnych mamentaŭ.

1. Adkryćcie naradaŭ Źjezdu.

Paśla zarejestrawańnia prybyŭšych na Źjezd delehataŭ, sympatykaŭ B.Ch.D. i haściej, dy prawierki dakumantaŭ (arhanizacyjnych paŭnamoctwaŭ) Źjezd prystupiŭ da naradaŭ.

Źjezd adčyniŭ ad imia Prezydyumu, jak sekretar C. K-tu B.Ch.D., red. J. Paźniak i prywitaŭšy ŭsich prysutnych, jak pradstaŭnikoŭ, tak i haściej, dy ścwierdziŭšy prawazdolnaść Źjezdu wyrašać usie naležačyja da jaho sprawy, u karotkich słowach pajaśniŭ prysutnym značeńnie i zadańni Zjezdu. Abjawiŭšy namiečany dla naradaŭ Źjezdu paradak dnia, hram. Paźniak zaprapanawaŭ wybrać prezydyjum Źjezdu i padaŭ, jak kandydata, na staršyniu naradaŭ Źjezdu inž. A. Klimowiča. Zjezd kandydaturu inž. Klimowiča pryniaŭ praz aklamacyju, paklikajučy jaho hetkim sposabam na staršyniu naradaŭ. U prezydyjum Źjezdu na wice-staršyniu byŭ wybrany hram. Jakim Krasoŭski, a na sekretaroŭ: Aleksandar Jacyna i Jan Šutowič.

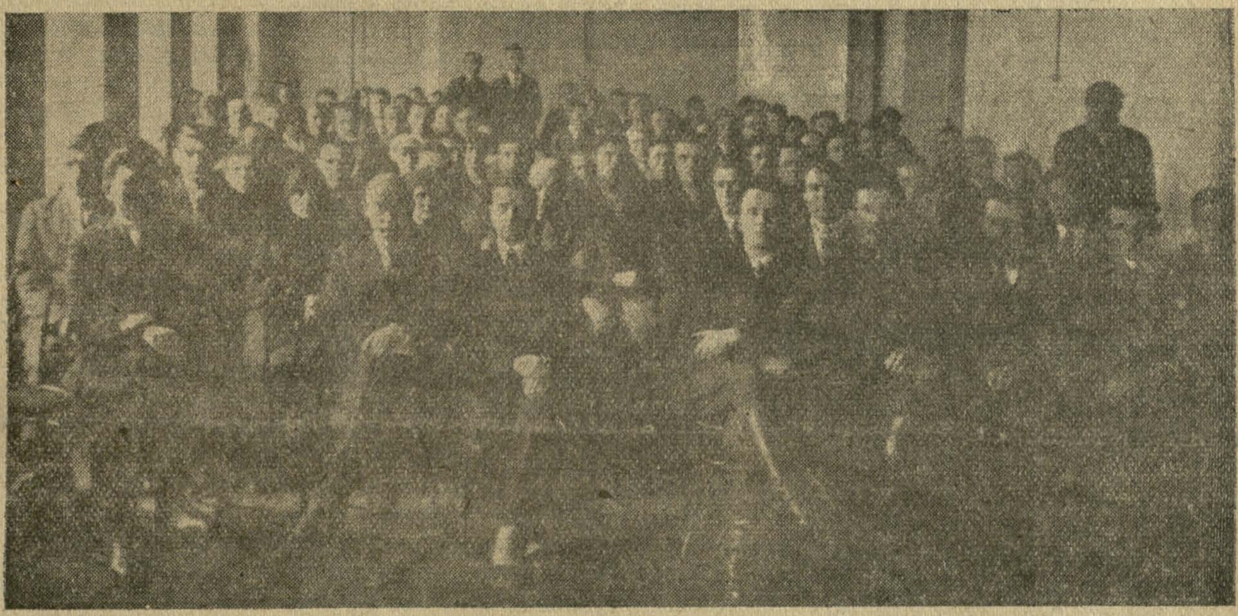

Źjezd pradstaŭnikoŭ B.Ch.D. 13.XII.31 h. ŭ Wilni.

Paśla wybaraŭ prezydyjumu Źjezdu, kiraŭnik naradaŭ — staršynia Zjezdu inž. Klimowič padaŭ paćwierdžańniu namiečany paradak dnia i daŭ słowa dziela prywitańnia Źjezdu haściam.

Pieršym prywitaŭ Źjezd B.Ch.D. ad imia Biełaruskaha Sialanskaha Sajuzu pasoł F. Jaremič, jaki ŭ swajej pramowie zaklikaŭ pradstaŭnikoŭ wioski padtrymliwać kantakt z biełaruskim Centram. Ad imia Prawasłaŭnaha Ajednańnia witaŭ b. senatar W. Bahdanowič, a ad Centr. biełaruskaha prawasłaŭnaha K-tu—stud. S. Saroka. Ad imia Ukrainskaha narodu i hurtka ŭkrainskaha studenstwa ŭ Wilni, witaŭ stud. Kazak. Apračа prywitańniaŭ wusnych, byli pračytany i niekatoryja prywitańni piśmienyja — piśmy i telehramy. Miž inšymi było pačytana prywitańnie ad imia Tymčasowaha Litoŭskaha K-tu ŭ Wilni za podpisam staršyni K-tu hram. K. Stašysa, ad D-ra St. Hrynkiewiča i inš.

2. Referat.

Paśla prywitańniaŭ haściej i pračytańnia prywitalnych piśmaŭ i telehramaŭ, inž. Klimowič, pieradaŭšy staršynstwa Źjezdu wice-staršyni J. Krasoŭskamu, pračytaŭ referat na temu „I kultura i palityka." Źmiest referatu wielmi cikawy, a dziela hetaha pastarajemsia jaho nadrukawać całkom u nastupnych numaroch „B. Krynicy."

3. Sprawazdača Centralnaha K-tu B.Ch.D za minuły čas.

Sprawazdaču z dziejnaści centralnych uładaŭ B.Ch.D. prad Źjezdam daŭ sekretar Centralnaha K-tu red. J. Paźniak. U hetaj sprawazdačy sprawazdaŭca ścwierdziŭ, što rezalucyi apošniaha Źjezdu B.Ch.D., adbyŭšahasia 25 listapada 1928 hodu, centralnymi ŭładami B.Ch.D. pieradany da wiedama ŭradu, adpawiednym uładam i hramadzianstwu. Apračа hetaha dawiedwajemsia, što ad 25 listapada 1928 h. da 13 śniežnia siol. 1931 h. adbyłosia 6 pasiedžańniaŭ Prezydyjumu C. K-tu B.Ch.D. i 4 pasiedžańni Centralnaha K-tu Biełaruskaj Chryścijanskaj Demokracyi, a imienna:

1928 h. Na pasiedžańni Centralnaha Kamitetu B.Ch.D. dnia 26 listapada wybrany Pryzydyjum C. K. i daručana paasobnym siabrom C. K. ŭručyć adpawiednym uładam rezalucyi Źjezdu, a Prezydyjumu daručana abwieścić hetyja rezalucyi ŭ presie.

Na pasiedžańni Prezydyjumu C. K-tu dnia 2 śniežnia, zhodna z nakazam Źjezdu, byŭ raspracawany plan arhanizacyjnaj pracy ŭ pawietach. Hety plan, jak zajawiŭ sprawazdaŭca, całkom nia ździejśnieny, bo tahačasnyja dwa pasły ad B.Ch.D., zaniatyja inšymi sprawami, nie mahli addacca pracy na siale, a centralnyja ŭłady B.Ch.D., biaz pomačy ŭ hetaj sprawie pasłoŭ, wykanać całkom namiečanaha arhanizacyjnaha planu nia mieli mahčymaści.

U hetym-ža 1928-ym hodzie 11 śniežnia dla pracy B.Ch.D. źjaŭlajecca i takaja pieraškoda:— Wilenski Katalicki arcyb. R. Jałbžykoŭski abjaŭlaje B.Ch.D. arhanizacyjaj niechryścijanskaj dy čuć nie kamunistyčnaj i zabaraniaje katalikom naležać da B.Ch.D., a tak-ža čytać orhan B.Ch.D. „Biełaruskuju Krynicu," u joj supracoŭničać i jaje pašyrać.

Hetyja niesprawiadliwyja zakidy arcyb. Jałbžykoŭskaha, centralnyja ŭłady B.Ch.D wytrywałai z spakojem adkidaje. Prezydyjum C. K-tu B.Ch.D, na swaim pasiedžańni taho-ž dnia 11

śniežnia 1928 h. pastanaŭlaje stojka trymacca zaniataha ahulnym Źjezdam B.Ch.D. stanowišča i ŭ hetaj sprawie wydaje adozwu da biełarusaŭ—katalikoŭ, u jakoj raźjaśniaje adnosiny arcyb. Jałbžykoŭskaha da B.Ch.D. i ahułam da biełarusaŭ. Adnačasna Prezydyjum C. K-tu wysyłaje telehramu da Apostalskaj Stalicy, zapawiadajučy rekurs na niasłušny i kryŭdny dla biełarusaŭ zahad arcyb. Jałbžykoŭskaha. Paśla telehramy wysłany i rekurs, u jakim wyjaśniena ŭsia akcyja arcyb. Jałbžykoŭskaha suproć B.Ch.D. i ahułam prociŭ biełaruskaha adradženskaha ruchu.

Zahad arcyb. Jałbžykoŭskaha adnosna B.Ch.D. i „Bieł. Krynicy," jak ściwierdziŭ sprawazdaŭca, nie zrabiŭ wialikaj škody dla B.Ch.D. i „B. Krynicy," bo na miejsca niewialikaha liku prymusowaha wystupleńnia z radoŭ B.Ch.D. i prymusowaj admowy čytać „B. Krynicu," kudy bolšy lik asob ustupiŭ u rady B.Ch.D. i wypisaŭ demonstracyjna „B. Krynicu," wyjaŭlajučy swaju salidarnaść z B.Ch.D. adkrytymi piśmami. Aprača hetaha, paśla abwieščańnia zabarony arcyb. Jałbžykoŭskaha pa ŭsich kaściołach Wilenskaj dyecezyi, uzros lik padpiščykaŭ „B. Krynicy" i ŭzmnožyŭsia lik zajawaŭ u Centr. K-t B.Ch.D., deklarujučych swaju zhodu na supracoŭnictwa ŭ Biełaruskaj Chryścijanskaj Demokracyi. Ab hetym fakcie, jak paklikaŭsia sprawazdaŭca, świedčać adkrytyja ŭ hazecie piśmy, tahačasnyja zajawy i pratakoł pasiedžańnia Prezydyjumu C. K. B.Ch.D. z dnia 30 śniežnia 1928 h., na jakim razhledžany hetyja zajawy i niekatoryja deklaranty pryniaty ŭ lik siabroŭ B.Ch.D.

1929 h. U hetym hodzie adbyłosia tolki adno pasiedžańnie Centr. K-tu B.Ch.D., a imienna 28 krasawika. Na hetym pasiedžańni apracawany arhanizacyjny plan dalejšaj pracy, asabliwa pracy na wioscy i daručany Prezydyjumu i pasłom ad B.Ch.D. da wykanańnia. Plan hety takža całkom nia wykanany. Ale nia ździejśnieny jon z pryčyn całkom ad Prezydyjumu i C. K. B.Ch.D. niezaležnych.

1930 h. U hetym hodzie praca centralnych uładaŭ B.Ch.D. nanowa ažyŭlajecca, a da hetaha panukaje sprawa wybaraŭ u Sojm i Senat. U hetym hodzie adbylisia dwa pasiedžańni C. K-tu i adno pasiedžańnie Prezydyjumu B.Ch.D. Na hetych pasiedžańniach abhawarawany pierawažna sprawy wybarnyja i pawodle hetych pastanoŭ centralnyja ŭłady B.Ch.D. kirawalisia ŭ wybarnaj akcyi. Na hetych pasiedžańniach pastanoŭlena tak-ža na wybarnyja śpiski nia stawić ad B.Ch.D. kandydatur byŭšych pasłoŭ, a tak-ža byli wyznačaay nowyja kandydaty na wybarnyja śpiski ad B.Ch.D. Hetkaj pastanowie Centr. K-tu b. pasoł Albin Stepowič nie padparadkawaŭsia j pašoŭ na wybary asobnym śpiskam. Wyniki wybaraŭ u hetym 1930-tym hodzie wiedamy, jak i wiedamyja ahulna wybary ahulnyja.

1931 hod. U hetym hodzie adbylisia dwa pasiedžańni Prezydyjumu C.K. B.Ch.D., na jakich byli abhaworany sprawy pierawažna ŭnutranyja centralnych uładaŭ arhanizacyi, a tak-ža i sprawy datyčačyja sklikańnia woś hetaha 13.XII 1931 h. Źjezdu B.Ch.D.

Apračа wyšejskazanaha centralnyja ŭłady B.Ch.D. štohodna pasyłali pa 3-ch swaich pradstaŭnikoŭ u ahulna-narodna biełaruskuju reprezentacyju — u Biełaruski Nacyjanalny Kamitet, jak hetaha wymahaje rehulamin apošniaha.

Pry kancy hetaj sprawazdačy hram. Paźniak zaprapanawaŭ Źjezdu skoryhawać niekatoryja parahrafy prahramy B.Ch.D., a imienna §§ 29, 34, a tak-ža skoryhawać i pašyryć ahranizacyjny statut B.Ch.D.

4. Wybary kamisii i supolnaja fatahrafija Źjezdu.

Paśla sprawazdačy z dziejnaści centralnych uładaŭ B.Dh.D. i prapazycyi hram. Paźniaka skaryhawać niekatoryja parahrafy prahramy dy pašyryć arhanizacyjny statut B.Ch.D., źjawiłasia patreba stwareńnia, dziela razhladu hetych prapazycyjaŭ, specyjalnaj kamisii. U hetu kamisiju byli wybrany: Jan Čarnecki, Mikałaj Dwarecki i Jan Šutowič. Hetaja-ža kamisii Źjezd daručyŭ, apračа razhladu prapazycyjaŭ hram. Paźniaka i apracawańnie rezalucyjaŭ Źjezdu. Paśla wybaraŭ kamisii i daručeńnia joj wyšej uspomnienych spraŭ, adbyłosia ahulnaje fatahrafawańnie Źjezdu, fatahrafiju katoraha pry hetym ahladzie źmiaščajem.

5. Dakłady z miajscoŭ.

U dakładach z miajscoŭ pieršy zabiraje hołas *hram. J. Krasoŭski* (Postaŭski pawiet), jaki haworyć ab trudnaściach i pieraškodach u biełaruskaj pracy ŭ Postaŭskim pawiecie. Hram. Krasoŭski ściwiardžaje, što pieraškody biełaruskaj pracy robiacca nia tolki ŭ halinie palityčnaj, ale i ŭ kulturna-praświetnaj. Hetyja pieraškody, zajaŭlaje pramoŭca, prajaŭlajucca asabliwa ŭ formie ŭkosnaj — sposabami pratakołaŭ dy štrafaŭ za roznyja „niedachopy" administracyjnych wymohaŭ. Adnak biełaruskaja świedamaść u Postaŭščynie, ćwierdzić pramoŭca, pašyrajecca i pahłyblajecca ideolohija B.Ch.D.—U hetym miejscy hram. J. Krasoŭski raptam słabieje, da jaho padbiahajuć niekalki ŭčaśnikaŭ Źjezdu i wywodziać z prezydyjalnaj estrady ŭ susiedniaje pamieškańnie, kab lepš mahčy tam padać sasłabieŭšamu lekarskuju pomač. Pad silnym uražańniem hetaha zdareńnia z hr. J. Krasoŭskim, narady Źjezdu jšli dalej.

Hram. M. Dwarecki (Brasłaŭski pawiet) haworačy ab palityčnaj i kulturna-praświetnaj pracy ŭ Brasłaŭščynie ściwiardžaje, što zabarona arcyb. Jałbžykoŭskaha naležać da B.Ch.D. i čytać „B. Krynicu" spryčyniłasia da bolšaha ŭświedamleńnia biełarusaŭ katalikoŭ i zrabiła bolšaje zacikaŭleńnie arhanizacyjaj B.Ch.D. Pramoŭca ćwierdzić, što prociŭ B.Ch.D. i „B Krynicy" waroža nastrojeny nia tolki polskija katalickija ksiandzy ŭ pawiecie, ale taksama i maskoŭcy prawasłaŭnyja świaščeńniki. Polskaje katalickaje i maskoŭskaje prawasłaŭnaje duchawienstwa, kaža pramoŭca, świedamych i bolš dziejnych biełarusaŭ nazywajuć kamunistymi, a biełaruski adradženski ruch — kamunistyčnaj rabotaj. Kulturna-praświetnuju pracu ŭ Brasłaŭščynie, jak ćwierdzić dakładčyk, dawoli pamysna prawodziać hurtki Bieł. Inst. Haspadarki i Kultury. Ale i hetaja praca spatykajecca z wialikimi pieraškodami, bo nawat i taki hurtok kulturna-praświetnaj arhanizacyi musić dobra afarmlać dy lehalizawać swaju dziejnaść prad palicyjaj, kab jana nie mahła śpisać pratakołu za tajnaść dy nielehalnaść prad uładami. Nie zwažajučy na ŭsialakija trudnaści i niasłušnaje abzywańnia biełarusaŭ — kamunistymi, a biełaruskaha ruchu — kamunistyčnym, biełaruskaja świedamaść u Brasłaŭščynie šyrycca i pahłyblajucca ideały arhanizacyi B.Ch.D.

Hram. Aleksandar Waškowič (Miedniki, Wil.-Trockaha paw.) haworačy ab wialikaj roli orhanu B.Ch.D. „B. Krynicy" ŭ pašyreńni biełaruskaj narodnaj świedamaści, robić paraŭnańnie 1918 hodu z hadami apošnimi. U 1918 hodzie ŭ wakolicach Miednik i ŭ samych Miednikach nia było biełaruskaj nacyjanalnaj świedamaści, kaža pramoŭca, a paźniej, kali pačała dachodzić tudy „B. Krynica", paznali siabie tamašnija ludzi, što jany biełarusy i takim čynam pačaŭsia i tam biełaruski adradženski ruch. Zabarona arcyb. Jałbžykoŭskaha čytać „B. Krynicu" i naležać da B.Ch.D. zrabiła tolki toje, što siarod tamašniaj biełaruskaj katalickaj ludnaści, ćwierdzić dakładčyk, pašyryłasia bolšaje zacikaŭleńnie „B. Krynicaj" i arhanizacyjaj B.Ch.D. U kancy dakładčyk zakranuŭ i sprawu apošniaha ahulnaha śpisu ludnaści. Pramoŭca zajaŭlaje, što padčas pierapisi ciomnyja siły zastrašali sialan biełarusaŭ, kab nie wyjaŭlali, što ich rodnaja mowa („język ojczysty") — mowa biełaruskaja, bo za wyjaŭleńnie swajej biełaruščyny možna apynucca ŭ turmie. Dakładčyk swaju pramowu kančaje ćwierdžańniem, što świedamaść biełaruskaja kala Miednik niemałaja i što mnohija da „B. Krynicy" prywiazany, jak da narodnaj świataści, ab čym świedčyć fakt źbirańnia hadawikoŭ „B. Krynicy" i pierachoŭwańnie ich, jak darahoha skarbu.

Hram. Jazep Jarmałkowič (Wil.-Trocki paw.) hawora, što biełaruskaja adradženskaja praca ŭ Wil.-Trockim pawiecie jdzie pierawažna ŭ kirunku kulturna-praświetnym. Pieraškadžajuć u hetaj pracy — ćwierdzić dakładčyk — z asabliwaj zaŭziataściaj polskaje nacyjanalistyčnaje duchawienstwa — u imia „zasady" što tut „polska wiara, polski lud." U sprawie śpisu ludnaści 9-11.XII s. h. dakładčyk zajaŭlaje, što śpisoŭščyki, wiedajučy ab tym, što tutejšaja biełaruskaja katalickaja ludnaść molicca jašče pierawažna z polskich malitwieńnikaŭ, nia pytalisia ab rodnaj mowie, ci jak skazana ŭ śpisowym blankiecie, jaki „język ojczysty," ale pytalisia ŭ jakoj mowie zapisywany molicca i na padstawie hetkich adkazaŭ zapiswali tutejšym biełarusam, jak baćkaŭskuju mowu — mowu polskuju. Dalej pramoŭca haworyć ab zabaronie arcyb. Jałbžykoŭskaha naležać katalikom da B.Ch.D. i čytać „B. Krynicu." Dakładčyk ćwierdzić, što hena zabarona wyklikała bolšaje zacikaŭleńnie siarod małaświedamych sialan da biełaruskaha ruchu naahuł, a asabliwa da B.Ch.D. i „B. Krynicy." U kancy dakładčyk zwaročwaje ŭwahu na nienarmalnaje pačatkawaje škólnictwa, dzie wučacca biełaruskija dzieci, a wykładowaj mowaj jość mowa polskaja. Hetkim sposabam prawodzicca i nawučańnie relihii ŭ našym kraju, a dziela hetaha, kaža dakładčyk i pašyrajecca siarod niaświedamych biełarusaŭ sektanstwa. Dziela spynieńnia raźwićcia sektanstwa i pašyreńnia relihijnaj i narodnaj świedamaści, pramoŭca prapanuje damahacca ad adpawiednych uładaŭ uwiadzieńnia biełaruskaj mowy ŭ kaścioł i ŭ školu na biełaruskich ziemlach, jak mowy nawučańnia biełarusaŭ.

Hram. Balesłaŭ Babaryka (Wialejski paw.) u swaim dakładzie ściwiardžaje. što świedamaść biełaruskaja ŭ Wialejskim pawiecie wialikaja, ale praca na niwie biełaruskaha narodnaha adradžeńnia prypyniena, a heta tamu, što tyja čyńniki, ad jakich zaležyć wolnaść pracy biełaruskaj, biełaruski adradženski ruch nazywajuć prajawaj kamunistyčnaj ahitacyi i pawodle hetaha z im abychodziacca. U wačoch hetych čyńnikaŭ, kaža dakładčyk, kožny świedamy i bolš dziejny biełarus, heta — kamunist. Pry takich abstawinach, zajaŭlaje pramoŭca, wiaści šyrejšaj pracy na niwie biełaruskaha narodnaha adradžeńnia prosta niemahčyma. Adnak, niezwažajučy na heta, ideały Biełaruskaha narodu siarod biełarusaŭ Wialejščyny pahłyblajucca. U kancy dakładčyk hawora ab adbyŭšajsia 9 XII s. h. ahulnaj pierapisi i zajaŭlaje, što śpisoŭščykami, ci jak ich nazywajuć—kamisarami byli ŭ Wialejščynie pierawažna polskija wučyciali, jakija zapiswajučy sialan, nia pytalisia ab ichnaj baćkaŭskaj mowie — (języku ojczystym), a pisali, jak chacieli. Byli i takija wypadki, ściwiardžaje pramoŭca, što chočačy, kab śpisywač zapisaŭ baćkaŭskuju mowu biełaruskaj, treba było dakazać dakumantami swaju biełaruskaść. Pry hetym dakładčyk ćwierdzić, što śpisywačy nie chadzili da kožnaha haspadara ŭ chatu, kab zapisać jaho siamju, jak hetaha wymahaje zakon, a sklikali ŭ wioscy ludziej u adnu chatu i tam zapiswali.

Hram. Wiktar Čaplinski (Ašmianski pawiet) ściwiardžaje słabaść narodnaj świedamaści ŭ pawiecie i zwaročwaje ŭwahu na pieraškody spyniajučyja raźwićcio biełaruskaj nacyjanalnaj świedamaści. Pry hetym pajaśniaje, što ŭ mnohich sprawach, jakija wyrašajucca na niekaryść biełarusaŭ, winawaty i sami biełarusy, bo nia stojka baroniać swaich prawoŭ.

Hram. Jan Carnecki (Baranawicki pawiet) haworyć ab demaralizujučaj dziejnaści niaprošanych roznych prachadzimcaŭ, jakija swajej kałatnioj ŭ polskich arhanizacyjach, kudy paŭciahiwana biełaruskaja moładź, demaralizujuć apošniuju. Katalickaje duchawienstwa, kaža pramoŭca, arhanizuje polskija sajuzy moładzi i zahaniaje ŭ hetyja sajuzy, swaim duchoŭnickim aŭtorytetam, biełaruskuju moładź. Dalej dakładčyk zajaŭlaje, što ŭ Baranawickim pawiecie prad ahulnaj pierapisiaj nasielninictwa adbylisia siarod tamašnich biełarusaŭ aryšty, byccam za „kamunistyčnuju" dziejnaść. Hetyja aryšty, kaža dakładčyk, niamała zapałochali ludziej wyjawić padčas śpisu swaju biełaruskaść. Padčas pierapisi, ćwierdzić pramoúca, nia pytalisia kamisary jakoj mowaj haworyš, a pytalisia, jak molišsia. Hetkija sposaby, zajaŭlaje dakładčyk, byli tasawany pierawažna siarod biełarusaŭ mała świedamych nacyjanalna.

Hram. A. Sienkiewič (Dziśnienski pawiet) abhawarwajučy apošnija wybary ŭ Sojm i Senat ściwiardžaje, što wyniki hetych wybaraŭ nia jość zaležnyja ad biełarusaŭ. Dalej dakładčyk haworyć, što i ŭ Dziśnienskim pawiecie padčas śpisu ludnaści kamisary — śpisoŭščyki nia pytalisia ŭ ludziej, jakoj mowaj jany hawarać i zapiswali pakazańni śpisywanych aławikom, dajučy im adnačasna padpisywać čystyja niezapoŭnienyja adkazami blankiety. Padčas hetaj prerapisi, ćwierdzić dakładčyk, byli i takija zdareńni: — na trebawańni świedamych biełarusaŭ, kamisary zapiswali ich baćkaŭskuju mowu — biełaruskaj, a baćkaŭskaju mowu dziaciej hetych-ža ludziej, zapiswali — polskaj, ćwierdziačy, što dzieci chodziać u polskuju školu, dyk ich mowa baćkaŭskaja, jość mowa polskaja. Suproć takich pastupkaŭ śpisoŭščykaŭ baćki, świedamyja biełarusy, na miejscy reahawali i trebawali, jak ćwierdzić dakładčyk, zapisywać, što baćkaŭskaja mowa ich samych i ichnych dziaciej jość mowa biełaruskaja.

Hram. Jan Fiedarowič, (pradstaŭnik z Turhielščyny, Wil.-Trockaha paw.) šaścidziesiacihadowy starac, symbal staroj Biełarusi, u swaim dakładzie zajaŭlaje, što ŭ Turhielščynie žywuć adny biełarusy i hawarać tolki pabiełarusku, a z pryčyny polskaj palityki ŭ katalickim kaściele, jak u całym našym kraju, tak i ŭ Turhielach, biełarusy zmušany malicca papolsku. Pry hetym dakładčyk uspaminaje ab zmaharu za biełaruskuju spra-

wu ks. Hadleŭskim i ćwierdzić, što nawučańnie biełarusaŭ praŭd katalickaj wiery papolsku jość škodnaściaj i niesprawiadliwaściaj. Haworačy ab pierapisi nasielnictwa, pramoŭca ćwierdzić, što wojt Turhielskaj hminy na kamisaraŭ — śpisoŭščykaŭ wyznačaŭ tych asob, jakija chočuć, kab usie biełarusy uważali siabie za palakoŭ. Dalej dakładčyk, haworačy ab siaŭcoch polskaści ŭ našym kraju, ćwierdzić, što hałoŭnym siarod hetych siaŭcaŭ źjaŭlajecca mitrapalit Jałbžykoŭski, jaki ŭ biełaruskija parafii pasyłaje ksiandzoŭ palakoŭ, a biełarusaŭ ksiandzoŭ wysyłaje ŭ parafii polskija. U kancy pramoŭca—starac źwiarnuŭ ŭwahu i na pačatkawaje školnictwa, wyražajučy niezdawaleńnie, što biełaruskich dziaciej ŭ pačatkawaj škole wučać papolsku:

U mižčasie wiartajecca na prezydyjalnuju estradu samleŭšy spačatku wice-staršynia hram. J. Krasoŭski. Staršynia Źjezdu inž. Klimowič, padsumoŭwujučy złožanyja dakłady Centrali B.Ch.D. i dakłady z miajscoŭ, zaznačaje, što z čutych na Źjeździe faktaŭ možna i treba nanizać adzin wialiki pakutny ružaniec Biełaruskaha narodu. Ciažka siańnia wieści biełaruskuju rabotu na wioscy, ciažka jaje wieści i ŭ Centry, u mieście. Ab niebiaśpiecy dla biełaruskaha narodnaha pracaŭnika na wioscy siańnia świedčyć bačanaje ŭsim Źjezdam zdareńnie z hram. J. Krasoŭskim, što jość niezalečanym jašče naśledkam skrytaha na jaho ŭ swaim časie napadu i pabićcia. Ad imia ŭłasnaha i ŭsiaho Źjezdu staršynia Źjezdu składaje hramadzianinu J. Krasoŭskamu słowy spahadu, za jakija hety apošni dziakuje Źjezdu i karotkuju, ale silnuju swaju pramowu kančaje sławami: „Niachaj zhinie niehadź, niachaj žywie Biełaruski narod!“

Pa zakančeńni dakładaŭ i pramowy hram. J. Krasoŭskaha, staršynia Źjezdu zahadaŭ karotki pieraryŭ naradaŭ.

6. Pierawybary Centralnaha Kamitetu B.Ch.D. i Rewizyjnaj Kamisii.

Padčas pierarywu, delehaty ŭłažyli śpisak kandydataŭ u Centralny Kamitet B.Ch.D. i ŭ Rewizyjnuju Kamisiju, a paśla ŭznaŭleńnia naradaŭ Źjezdu hety śpisak byŭ padany hram. Jarmałkowičam Prezydyjumu Źjezdu. Paśla raźjaśnieńnia hram. Jarmałkowičam, jak hety śpisak kandydataŭ u centralnyja ŭłady B.Ch.D. delehatami sastaŭleny, pramoŭca zapracpanawaŭ Źjezdu pryniać jaho całkom. Paśla abjaŭleńnia padanaha śpisku kandydataŭ, jaki nie spatkaŭ z boku Źjezdu spraciwu, byŭ jon padany Prezydyjumam na hałasawańnie. Źjezd hety śpisak absalutnaj bolšaściaj hałasoŭ pryniaŭ i takim čynam wybrany Centralny Kamitet B.Ch.D. u takim składzie: 1) Inž. Ad. Klimowič, 2. Jakim Krasoŭski, 3. M. Dwarecki, 4. Dr. St. Hrynkiewič, 5. Jan Čarnecki, 6. Jan Paźniak, 7. Jan Šutowič, 8. Jazep Jarmałkowič, 9. W. Taŭkiń, 10. B. Babaryka i 11. A. Sienkiewič. U Rewizyjnuju Kamisiju wybrany: J. Najdziuk, A, Jacyna, W. Wąsileŭski i jak kandydat stud. J. Malecki

7. Rezalucyi.

Paśla apracawańnia rezalucyjaŭ, skaryhawańnia prahramy B.Ch.D. i raspracoŭki arhanizacyjnaha statutu, wybranaj Źjezdam specyjalnaj kamisijaj, byli hetyja papraŭki i rezalucyi pračytany Źjezdu, jaki hetyja rezalucyi i papraŭki pryniaŭ i absalutnaj bolšaściaj hałasoŭ zaćwierdziŭ. Pryniatyja i zaćwierdžanyja Źjezdam j Rezalucyi my ŭžo drukawali ŭ našaj hazecie (hladzi „B. Krynica“ Nr 41 z dnia 17.XII.1931), a prahramu i statut budziem drukawać u nastupnych numaroch našaj hazety.

***

Na hetym Źjezd pradstaŭnikoŭ B.Ch.D. i zakončyŭ swaje narady, a sotnia z lišnim hałasoŭ na sali zahrymieła biełaruskuju narodnuju marseljezu — „Ad wieku my spali i nas razbudzili, my znajem što treba rabić, što treba swabody, ziamli čaławieku, što treba nawuku zdabyć...“

Pa zakančeńni naradaŭ Źjezdu, delehaty i pradstaŭniki raźjechalisia ŭ dalokija i blizkija ad Wilni šeryja biełaruskija wioski, padmacawaŭšysia na duchu i nabraŭšy bolš enerhii da pracy na niwie Biełaruskaha Adradžeńnia pad ściaham B.Ch.D.

Pry hetym treba skazać, što meta Źjezdu asiahnuta ŭ poŭnaj miery. Možam tak-ža śćwierdzić, što naša prostaja linija, biaz chistańnia ŭ prawa ci ŭ lewa, biez orjentacyi na Zachad ci na Ŭschod, našaja wytrywałaść u baraćbie za niezaležnickija ideały Biełaruskaha narodu znajšli poŭnaje zrazumieńnie i padtrymańnie ŭ jahonych šyrokich pracoŭnych masach. Słowam, raściom i raźwiwajemsia.

Treba ŭrešcie śćwierdzić hłybokaje zrazumieńnie ŭ šyrokich biełaruskich pracoŭnych masach našaj ideolohii, jakaja imkniecca nie da raździalańnia, ale da abjadnańnia ŭ arhanizacyi B.Ch.D. biełarusaŭ jak prawasłaŭnych, tak i katalikoŭ. Supolnaja praca na Źjeździe delehataŭ katalikoŭ i prawasłaŭnych, a tak ža ŭwachod prawasłaŭnych siabroŭ u Centralnyja ŭłady B.Ch.D. całkom apraŭdali našaje ŭ hetym kirunku imknieńnie i pakazali, jak daremnyja natuhi tych, što ideolohičnuju i arhanizacyjnuju jednaść BChD. imknucca raźbić.

Źjezd pakazaŭ tak-ža, što niahledziačy na niačuwana ciažkoje pałažeńnie našaj wioski, narod naš nia tracić ducha, poŭny nadziei na swaju lepšuju budučyniu i wiedaje, što henaj lepšaj budučyni daždžecca tolki praz swaju wytrywałuju, narodna hramadzkuju pracu. A dziela hetaha B.Ch.D. i dalej budzie pracawać, nie pakładajučy ruk, kab narod naš u padarožy da swaich ideałaŭ nia zyšoŭ na biezdarožža.

p—k.

Papraŭka.

U prošłym 41 numary „B. Krynicy“ u VI častcy rezalucyjaŭ Źjezdu B.Ch.D., dzie haworycca ab prateście praciŭ aružnaj interwencyi fašyzmu, z pčyčyn niedahladu nadrukawana „fašyzmu i kamunizmu“, a treba „fašyzmu i **kapitalizmu**“, dalej u tym ža skazie nadrukawana „padziejaŭ“, a treba—„**padziełaŭ**“, tak, što hety skaz u prawilnaj redakcyi budzie wyhladać tak: „Razam z hetym Źjezd pratestuje praciŭ usiakich sprob z boku mižnarodnaha fašyzmu i kapitalizmu da aružnaj interwencyi, uważajučy jaje za pačatak nowych padziełaŭ, nowaj niawoli i nowych niaščaściaŭ dla Biełaruskaha narodu“ —

Usio inšaje nadrukawana prawilna.

HRAMADZIANIE!

Nie zabywajciesia ab swaich studentach biełarusach!

Składajcie achwiary na „Stypendyjalny Fond“!

Drukujecca i chutka wyjdzie

Biełaruski Kalendar-Knižka na 1932 hod. Kaštue ŭsiaho 50 hrošaŭ.

Kalendar budzie mieć kala sta staronak.

Wypisać možna praz kniharniu „PAHONIA“

Wilnia, Ludwisarskaja 1.

З жыцьця Беларускага Народу ў Польшчы.

V. Беларуская Хрысьціянская Дэмакрацыя.

(Працяг, гл. № 40 „Бел. Кр.“)

Калі мы пераглядзелі збольшага паўстаньне і дзейнасьць БХД, то цяпер падойдзем бліжэй да тых пытаньняў, якія былі закрануты ў „Діле“, асабліва-ж да пытаньня адносінаў да сваіх суседзяў (украінцаў і літоўцаў) наагул і да справы Вільні ў асобнасьці.

Аўтар артыкулаў у „Діле“ галаслоўна, як заўсёды, не падаючы ніякіх дакумэнтаў і крыніц, адкуль ён чарпаў свае весткі, піша, што быццам БХД стаяла на грунце падзелу Беларусі на каталіцкую часьць і праваслаўную з тым, што часьціна з каталіцкаю большасьцю мае будаваць сваё дзяржаўнае жыцьцё супольна з літоўцамі, а так-жа, што „яшчэ ў 1920 г. публічна заяўляла, што да Вільні ня мае ніякіх прэтэнсый уважае яе сталіцаю Літвы“.

Ось-жа на гэтакія закіды мусім зусім аб'ектыўна і бесстароннa сьцьвердзіць, што БХД ніколі не стаяла і цяпер не стаіць на грунце падзелу Беларусі на каталіцкую і праваслаўную часьць, а наадварот заўсёды стаяла на грунце еднасьці беларускага народу на ўсіх яго землях, злучаных у незалежную дэмакратычную рэспубліку (гл. пункт 1 Праграмы БХД). У імя еднасьці беларускага народу БХД пашырыла сваю дзейнасьць і на праваслаўных, у імя гэтай еднасьці пачала нават выдаваць свой орган „Б. Крыніцу“ ня толькі лацінкай, але і гражданкай, дык трэба дзівіцца, як „Діло“, не праверыўшы, магло надрукаваць такую хлусьбю? Што датыча Вільні, то ані ў 1920 годзе, ані перад, ані потым, у ніякай энунцыяцыі БХД не заяўляла, што да Вільні ня мае ніякіх прэтэнсій. Сьледзячы за разьвіцьцём палітычнай думкі БХД, а так-жа пільна прагляваючы гадавікі „Б. Крыніцы“, мы можам сьцьвердзіць, што паводле БХД справу Вільні могуць вырашыць толькі народы беларускі і літоўскі, а найлепшым вырашэньнем гэтага пытаньня БХД уважае літоўска беларускую, або нават літоўска-беларуска-ўкраінскую фэдэрацыю. „Калі-б аднак літоўцы — піша „Б. Крыніца“ ў № 35.1925 г. — не жадалі ўваходзіць у такую або толькі ў літоўска-беларускую фэдэрацыю, у якой яны былі-б меншасьцяй, і калі-б стаялі на грунце граніц з Беларусяй, азначаных расейска-літоўскім трактатам з 12.VII.1920 г. і на грунце ўмовы з урадам Ластоўскага — і калі-б з тых ці іншых прычын лепшай палітычнай літоўска-беларускай граніцы выдумаць ня было-б магчымым, то, на наш пагляд, можна было-б беларусам згадзіцца і на гэта, з тым аднак, што калі беларускі народ стане на ногі сапраўды і калі гэна граніца акажыцца перажыткам і недарэчнасьцяй, то новае паразуменьне беларуска-літоўскае зьменіць гэныя граніцы, ці агулам завядзець новыя ўзаемныя палітычныя адносіны. Аўтаномная частка беларускай тэрыторыі ў пашыранай Літве куды лепш чулася-б і культурна і эканамічна, чым цяпер пад цэнтралістычнай і абшарніцкай Польшчай і хутчэй вяла-б да агульнага адраджэньня і вызваленьня ўсей Беларусі“.

Так глядзіць орган БХД на справу Вільні. Перад гэтым, яшчэ ў 1924 г. „Б. Крыніца“ (№ 35) у стацьці „Літоўска-польскі спор“, так пісала: „Мусім тут адзначыць, што як Літва так і Польшча ў сваім споры за Віленшчыну не павінны забывацца аб народзе беларускім, які так шыбка адраджаецца, які тут агулам бяручы знаходзіцца ў большасьці і які блізу выключна засяляе ўсходнія паветы Віленшчыны“.

Апошнім часам у 1930 годзе, калі ў часе выбарнай кампаніі полёнофільская газэта „Народны Звон“ (№ 4), орган Ант. Луцкевіча і Р. Астроўскага, у стацьці „Фальшывыя вэксалі“ паставіў закід, што Ярэміч і хадэкі прадалі ўкраінцам усё беларускае Палесьсе, то ў адказ на гэтую хлусьню „Б. Кліч“ (№ 4), орган аб'яднаных беларускіх партыяў (БХД, Сельсаюз і Правасл. Аб'едн.), у стацьці „Выдуманыя вэксалі“ так пісаў: „У адказ на гэту новую Луцкевічаўскую брахню заяўляем, што ані ў Берасьцейскім, ані ў Пінскім вокрузе сьпіскаў Бел.-Украін. Блёку няма і дзеля гэтага не магло быць ніякай прадажы ўкраінцам усяго беларускага Палесься“. Далей у тым-жа „Б. Клічу“, у адказ на закіды Луцкевіча, што Ярэміч і хадэкі пацьвярдзілі зробленую Ластоўскім прадажу Віленшчыны Літве, чытаем: „Вось-жа ў імя праўды заяўляем, што мы ніколі і нідзе ніякай прадажы беларускіх земляў не пацьвярджалі, бо на гэта ня маем ніякага права. Не пацьвярджалі мы ніякіх палітычных камбінацыяў Ластоўскага, не пацьвярджалі ўступкі савецкімі ўладамі Віленшчыны і Горадзеншчыны Літве на падставе Маскоўскага трактату з 1920 году, не пацьвярджалі таксама прадажы ўсей Зах. Беларусі, якую зрабіў „сам“ п. Антоні Луцкевіч генэралу Балаховічу. Маладое пакаленьне можа ня помніць дружбы Луцкевіча з Балаховічам, але ёсьць беларускія дзеячы, якія помняць ятовыя вэксалі, выданыя гэтаму генэралу“.

У канцы „Б. Кліч“ так піша: **„Мы заўсёды дзяржаліся і дзержымся таго правіла, што ніхто іншы, а толькі сам Беларускі народ можа пастанаўляць аб сваіх граніцах з суседзямі“.**

Z hazet.

Prezydent Masaryk ab narodnych mienšaściach i mirnych dahaworach.

U swoj čas adna niamieckaja hazeta apublikawała hutarku swajho karespandenta z prezydentam Čechasławackaj respubliki T. G. Masarykam. U hetaj hutarcy prez. Masaryk zajawiŭ, što pawinny być častkowa źmienieny mirnyja dahawory, a pradusim musić być raźwiazana sprawiadliwa pytańnie narodnych mienšaściaŭ.

Takoje stanowišča prez. Masaryka ŭ hetaj sprawie wyklikała niezdawaleńnie ŭ polskich dziaržaŭna-palityčnych kruhoch. Kab prakanacca biespasredna ab pohladach prez. Masaryka na hetuju sprawu, supracoŭnik polskaj „Gazety Warszawskiej" sumyśla adwiedaŭ prez. Masaryka i mieŭ z im hutarku. Prez. Masaryk pradstaŭniku polskaj hazety ab sprawie narodnych mienšaściaŭ zajawiŭ, što henaje pytańnie musić być raźwiazana sprawiadliwa i nikoli šlacham hwałtaŭ. Pry hetym prez. Masaryk padkreśliŭ, što narodnyja mienšaści musiać mieć poŭnuju swabodu raźwićcia.

Ab tym, jak raźwiazana pytańnie nacyjanalnych mienšaściaŭ u Čechasławaččynie świedčyć fakt, što ŭ skład čechasławackaha ŭradu ŭwachodziać dwa ministry niamieckaj nacyjanalnaści.

U sprawie rewizii mirnych dahaworaŭ, prez. Masaryk wykazaŭ swoj pohlad hetak: — rewizija mirnych dahaworaŭ nia moža być prawiedziena adnaboka, ale ŭ zhodzie z tymi, chto hetyja dahawory padpisali. *r.*

Z Biełaruskaha žyćcia

Ks. Ad. Stankiewič operawany. Dawiedywajemsia, što wiedamy biełaruski dziejač Ks. Adam Stankiewič, jaki doŭhi ŭžo čas niedamahaŭ na zdaroŭi, byŭ zmušany ŭrešcie anahdaj paddacca operacyi ślapoj kiški (appendycyt). Operacyja była prawiedziena ŭ paniadziełak 21 h. m. ŭ Wilenskaj Litoŭskaj Klinicy i ŭdałasia pamysna. — Wyrazim dumku biazumoŭna ŭsich našych čytačoŭ i sympatykaŭ, kali pažadajem Pawažanamu Pacyjentu jaknajchutčejšaha wyzdaraŭleńnia i pawarotu ŭznoŭ da płodnaj pracy na biełaruskaj niwie.

Nabaženstwa dla biełarusaŭ-katalikoŭ u kaściele św. Mikałaja, z pryčyny kaladnych świat u wilenskich biełaruskich školach, nia budzie da 10 studzienia 1932 h. ŭklučna i pačniecca pa Kaladach u niadzielu 17 studzienia 1932 h.

Z BIEŁARUSI PAD SAWIETAMI.

Biełaruskaja dziaržaŭnaja biblijateka. U kastryčniku s. h. adčyniłasia ŭ Miensku Bieł. Dziaržaŭnaja biblijateka, jakuju pačali budawać u 1929 h. Biblijateka maje try pawierchi i raźličana na 600 tysiač knih. Najlepš pastaŭlenym źjaŭlajecca addzieł techniki, kudy prychodzić pamiž inšym šmat zahraničnyah wydańniaŭ. Biełaruski addzieł naličwaje 34.000 tomaŭ, pamiž jakimi možna znajści ŭsie knižki i časopisi, jakija wychodziać u biełaruskaj mowie. Jość tak-ža niewialiki addzieł z Zach. Biełarusi. Ad 1. I. 32 h. biblijateka budzie atrymliwać u abawiazkawym paradku pa 2 ekz. ŭsich knih, jakija wydajucca ŭ Sawieckim Sajuzie.

Nowy wyšejšy ŭradawiec. Na namieśnika Nar. Kam. Aświety ŭ Saw. Biełarusi naznačany siabra B.Akademii Nawuk Wolfson. Hety samy Wolfson naznačany tak-ža staršynioju Dziaržaŭnaha wučonaha Sawietu B.S.S.R. Wolfson rodam z Babrujskich žydoŭ. Na praciahu apošnich 9 hadoŭ Wolfson byŭ staršynioju Ŭsiebiełaruskaj sekcyi nawukowych pracaŭnikoŭ i prafesaram Mienskaha uniwersytetu.

Nowaja časopiś. Centraarchiŭ Biełarusi pačynaje z 1 studzienia 1932 h. wydawać časopiś „Archiŭ Sawieckaj Biełarusi", u jakim buduć drukawacca hałoŭnym čynam tyja materjały, jakija da hetaha času nia byli apublikawany. U hod budzie wychodzić 4 numary. Pieršy numar budzie pryświačany 1917 hodu, a asabliwa akupacyi Doŭbar-Muśnickaha.

Trochi z sawieckaj statystyki. „Зьвязда" (5.XI.) padaje statystyčnyja danyja z žyćcia Saw. Biełarusi. Karystajem i my z hetaj statystyki; adkaznaść za praŭdziwaść jaje składajem całkom na plečy redaktaroŭ „Зьвязды".

I tak: z 1-ha studzienia 1931 hodu wychodzić pa B.S.S.R. 13 centralnych i 56 rajonnych drukawanych hazet, jakija wydajucca pabiełarusku z staronkami nac. mienšaściaŭ (rasiejskaj, žydoŭskaj, polskaj). Aproč hazet wydawałasia tak-ža 20 žurnałaŭ.

Isnuje 5 literaturnych abjadnańniaŭ: 1. Bieł. APP (Maładniak), 2) Połymia, 3) Uzwyšša, 4) Bieł. Literaturnaje Abjadnańnie Čyrwonaj armii i flotu, 5) Abjadnańnie Praletarska-kalhasnych piśmieńnikaŭ. Usie hetyja abjadnańni hurtujuć kala 200 piśmieńnikaŭ. (Što datyča dwuch apošnich abjadnańniaŭ, to nawat sawieckaja presa—„Зьвязда" 15. XI. s. h.—pryznaje, što jany isnujuć tolki na papiery. Zatoje pieršyja try pracujuć wielmi šyroka) Biełaruskaja literatura zajmaje ciapier widnaje miejsca nia tolki ŭ ahulnaj kulturnaj pradukcyi B.S.S.R., ale i ŭ kulturnym žyćci ŭsiaho S.S.S R.

U 1931 h. jość u Saw. Biełarusi 2 biełaruskija dziaržaŭnyja teatry (Miensk i Wiciebsk), dziaržaŭny žydoŭski i polski teatry, dziaržaŭny wandroŭny biełaruski teatr i h. d.

U dziaržaŭnym aparacie B.S.S.R. lik biełarusaŭ byccam składaječ 61 prac., zwyš 50 prac. biełarusaŭ znachodzicca ŭ haradzkich sawietach i zwyš 90 prac. u wiaskowych. Na 1930 hod stworana 73 nacyjanalnych miastečkawych i sielskich sawietaŭ, złožanych z čužych narodnaściaŭ: žydoŭskich sawietaŭ 25, polskich — 22, rasiejskich — 15, łatyskich — 5, ukrainskich — 3, niamieckich — 2 i litoŭskich — 1.

Kamunistaŭ u Saw. Biełarusi 51 tys. 900, a kamsamolcaŭ 120 tys. (tam kožny chłapiec i dziaŭčyna, kali chočuć dastać słužbu, musiać zapisacca ŭ kamsamoł). Nacyjanalnaha składu partyi „Зьвязда" nie padaje, ale z druhich krynic wiedama, što bolšuju častku kamunistaŭ u Biełarusi stanowiać žydy i rasiejcy, tak, što na kamunistyčnych sabrańniach hutarka wiadziecca parasiejsku, a pratakoł, dla formy, pišacca pabiełarusku. Biełarusy-kamunisty bajacca hawaryć pabiełarusku, kab nie ściahnuć na siabie padazreńnia ŭ nacyjanał-demokratyźmie.

Što da školnaj statystyki, to ŭ B S.S R. u wyšejšych nawučalnych ustanowach, pawodle sawieckaj statystyki, wučycca 5.334 studentaŭ. Uwa ŭsich nižejšych škołach, jakich jość 6661 (čatyrochhodak, siamihodak i dziewiacihodak) wučycca 672.574 wučni. Kali hetyja škoły raźbić pa nacyjanalnaj adznacy, to atrymajem: 5.969 biełaruskich škołaŭ, 222 žydoŭskich, 147 polskich, 85 rasiejskich, 18 łatyskich, 11 ukrainskich, 6 litoŭskich, 3 niamieckich, 1 estonskaja i h d.

Jašče raz adznačajem, što nia wiedajem nakolki hetyja ličby sprawiadliwyja, bo ŭsiaki wiedaje, što kožnuju statystyku, asabliwa sawieckuju, prawieryć nia tak lohka.

Wyjšaŭ z druku i pradajecca ŭwa ŭsich biełaruskich kniharniach

Biełaruski adryŭny kalendar na 1932 hod.

Cana 1 złot. Hałoŭny skład Kwašelna 23. Drukarnia.

Гэтак выглядае справа Вільні, Віленшчыны і наагул адносін да суседзяў паводле БХД і зблёкаваных з ею партыяў.

А цяпер хацелі-б закрануць яшчэ адну справу — гэта закід, які мы спаткалі ў „Ділє" (№ 121), што быццам у часе апошніх выбараў у польскія заканадаўчыя ўстановы (1930 г.) „украінскія партыі, ня знаючы фактычна сапраўднага стану адносін насярод беларусаў, заключылі выбарчы блёк з аднэй толькі бел. палітычнаю групаю (бел. хрысьціянскія дэмакраты), у поўным пракананьні, што маюць справу з аб'яднаным беларускім грамадзянствам" — як піша „Ділo".

На гэты закід даволі падаць артыкул гэтага-ж самага „Діла" (№ 235 1930 г.) пад заг. „Виборчі гаразды білорусів", дзе пішацца дасло ўна так:

„Стварэньне блёку ўсіх украінскіх партыяў было неспадзеўкай для шмат каго з вонкавага сьвету, але яшчэ большаю — і яшчэ прыкрэйшаю — неспадзеўкай было зблёкаваньне ўкраінцаў з беларусамі. Дзеля таго, што немагчымасьць разьбіцьця ўкраінскага блёку была аж надта відавочнай, дык пастаноўлена разьбіць блёк між украінцамі і беларусамі і разлажыць гэтых апошніх. З гэтай мэтай утварыўся так зв. „Цэнтральны Саюз", арганізацыя беларускіх санатараў на чале з Янкам*) Луцкевічам і Ф. Акінчыцам, які зьвярнуўся да Беларускага Нацыянальнага Камітэту з прапазыцыяй адзінага агульна-беларускага фронту. Да Беларускага Нацыянальнага Камітэту, які ўвайшоў у выбарчы блёк з украінскімі палітычнымі партыямі, належаць усе беларускія групы, апроч камунізуючых ды санацыйных. Ось-жа належаць туды: Беларуская Хрысьціянская Дэмакрацыя, Беларускі Сялянскі Саюз і беспартыйная група б. сэнатара Багдановіча. Гэтыя групы паклікалі да жыцьця Агульную Выбарчую Камісію, якая мае правесьці ўсе справы, зьвязаныя з выбарамі.

Прапазыцыяў „Цэнтральнага Саюзу" не адкінулі, але пачалі гутаркі, абманываючы сябе надзеяй, што можа сапраўды згуртаваныя ў „Цэнтрасаюзе" санацыйна настроеныя адзінкі далучацца да блёку і стануць да супольнай працы. Аднак скора вылезла шыла з мяшка. Пасьля двух дзён няяснага крупельства, Цэнтр. Саюз паставіў Беларускаму Нацыянальнаму Камітэту „ультіматум": да 24 гадзін сарваць блёк з украінскімі партыямі. Ясна, што Б. Нац. Камітэт адказаў адмоўна і дэмаскаваў так зв. Цэнтр. Саюз, як арганізацыю, якая толькі і мела на мэце, каб разьбіць Укр. і Бел. Выбарчы Блёк".

Гэтак пісала „Діло" ў кастрычніку 1930 г. Ня хочацца верыць, каб паважная газэта магла забыцца ў чэрвені 1931 г. аб тым, што пісала ў кастрычніку 1930 году! Дык якая магла быць прычына такой наглай зьмены „курсу"? Няўжо „Діло" ня ведае, што пасол Ярэміч ніколі ня быў хадэкам і ня ёсьць? Няўжо ня ведае, хто такі Антон Луцкевіч і якая яго была роля ў апошніх выбарах? А калі ведала, то нашто пісаць такую пусьцяччыну, чытаючы якую беларускае грамадзянства толькі паціскае плячмі, ня могучы згадаць усіх ходаў і выхадаў „Діла"?

А што датыча апошніх выбараў, у каторых вышэй-успомненыя зблёкаваныя партыі ня мелі такой удачы, як у 1928 годзе, то ў гэтым ня іх віна, а правінілася тут нейкая „вышэйшая" сіла, якая хіба-ж добра ведама ўкраінцам з Валыня, якія правялі толькі аднаго пасла! Пры „трохі" лепшых варунках гэтыя самыя беларускія партыі ў 1928 г. правялі 4 пасloў і 2 сэнатараў. Каб і ў 1930 годзе былі прысамсі такія самыя варункі, то рэзультат выбараў быў-бы напэўна гэтакі самы, калі ня лепшы.

Канчаючы агляд беларускага жыцьця пад Польшчай, мы ніколі не асьмеліліся-б сказаць, як сказаў аўтор артыкулаў у „Ділє", што пасярод беларусаў ідзе вайна ўсіх проціў усіх. Не, тут у нас ідзе не вайна, а далейшая дыфэрэнцыяцыя ўнутры беларускага грамадзянства, пачатая „Грамадою". Побач з палітычнай і сацыяльнай дыфэрэнцыяцыяй, ідзе яшчэ аздараўленьне грамадзянства праз выкідываньне за борт грамадзкага жыцьця тых гнілых і раскладываючых адзінак, якія, ня маючы самі ніякіх ідэолёгічных асноў, хацелі-б верхаводзіць у беларускім грамадзянстве. Можам сказаць сьмела, што гэтая палітычная і, сказаў-бы, асабістая, дыфэрэнцыяцыя ўжо прыбліжаецца да канца — і мы верым, што беларускі народ разам з сваею інтэлігенцыяй знойдзе для сябе адпаведную дарогу ў саюзе з украінскім і літоўскім народамі.

Канец.

*) Тут „Діло" зрабіла памылку: ня Янкам, а Антонам Луцкевічам, бо Янка Луцкевіч, брат Антона, памёр у 1919 годзе. Антон-жа Луцкевіч цяпер сапраўды стаіць на чале беларускай санацыі.

Wypiswajcie kataloh biełaruskich knih, a z jaho abaznačanyja čyrwonym atramantam

knižki pa tannaj canie!

Biełaruskaja Kniharnia „Pahonia": Wilnia, Ludwisarskaja wul. Nr. 1.

Pieramoha.

(Z studenskaha žyćcia.)

Apošni ahulny Schod siabroŭ Biel. Studenskaha Sajuzu (13.XII.31 h.) možna śmieła nazvać ekzaminam niezaležnickaje ideolohii i hramadzkaści našaha studenstva, jakoje ekzamin hety zdało z vynikam bolš čym dobrym, z vynikam, jaki budzie mieć historyčnaje značeńnie. Jašče nia tak daŭno B.S.S. ličyŭsia kamunistyčnym asiarodkam biełaruskaje moładzi. Prynamsi hetak uvažali jaho tyja, chto ŭ dzikim svaim šoviniźmie moładź našu žadaŭ pradstavić, jak kamunistyčnych ahitataraŭ, a adnačasna biełaruski adradženski ruch, jak šopku niejkich palitykanaŭ. Jak na heta zareahavała starejšaje hramadzianstva, my ciapier nia budziem parušać a pryhledźmasia da studenstva. Jak wiedajem, u swoj čas u B.S.S. adbylisia peŭnyja padziei, paśla jakich, traktavańnie jaho, jak asiarodku kamunizmu, treba było spynić, kab nia być naiŭnym a navat śmiešnym. Zrazumieła, sprava była nie ŭ kamuniźmie, a ŭ tym, što biełaruskaje studenstva, jak nowaja hieneracyja, uzhadavanaja na pryncypach niezaležnaści i na prykładach baraćby za niezaležnaść, było i budzie šmat kamu kościu ŭ horle. A kab ža hetu kość złamać, z zachavańniem na vonki pravazakonnaści, jasna treba było užyć niešta takoje, što wielmi rezka nie piarečyła b isnujučym zakonam. I woś, kamunizm byŭ najlepšym srodkam, pry pomačy jakoha studenstva našaje dumali zlikvidavać. Ale hety numar nie prajšoŭ. Nie ŭdałosia heta zrabić kamunizmam. Treba znajści sposab inšy, — hrošy. Jak wiedama, studenstva našaje biednaje, materyalna niezabiaśpiečanaje i tamu — dumali „našyja apiakuny" — hrošy akurat paslužać tym, što biełaruskaje studenstva akančalna zdemoralizuje i zdyskredytuje, a tady i značeńnie swajo jano ŭ vačoch narodu i zahranicy nazaŭsiody zhubić.

Ale i hety numar nie prajšoŭ! Biełaruskaje studenstva akazałasia na vyšyni swajho pałažeńnia. Jano ŭ swoj čas publična skazała, zusim zdecydavana padkreśliwajučy swaju niezaležnickuju ideolohiju i biełaruskaść. Praŭda, znajšłasia častka studentaŭ, jakaja wielmi skwapliwa kinułasia na kručok z hrašyma, ale heta hłybiejšaha značeńnia nia maje. Uspomnienaja hrupa (čałaviek z dziesiatak), a pieradusim za joj stojačyja jaje tvarcy i duchovyja baćki pany Łuckievičy i Astroŭskija, užo tak dobra wiedamy usiamu hramadzianstvu biełaruskamu i zamiežnamu swajoj, kab nia być wostrym, najaryhinalniejšaj u śviecie palitykaj, što nichto na ich pavažna i ŭvahi nie źviartaje. Ich šopki palityčnyja dy i sami jany mahčyma kamuści i patrebny dla čmučeńnia vočaŭ tym, chto nia ŭ kursie biełaruskich spravaŭ, ale biel. hramadzianstvam jany ihnarujucca, u najlepšym vypadku traktujucca śmiecham palitavańnia. Z ich dewizaŭ — „ławi mament" i „grunt to pieniądz" — praŭda — skarystała niekalki pustych hałowaŭ, ale studestva naahuł u biesparaŭnalnaj bolšaści prajšło kala hetaha z pahardaj, kali nie z ahidaj. A navat bolej: adnych i druhich biel. studenstva wyprasiła za dźwiery swajho hramadzkaha žyćcia, abwiaščajučy im adnačasna publičny bajkot, jak ludziam niahodnym padavańnia ruki. I tak, nia hledziačy na toje, što ŭspomnienaja hrupka mohła raspačliwa baraniła duchovuju biazvartaść swaju i swaich filistraŭ najdalej idučymi sposabami, pačynajučy ad napadaŭ fizyčnych i kančajučy maralnym teroram, usio ž adnak nie pamahło i na apošnim ahulnym schodzie siabroŭ B.S.S. uspomnienyja studenty, byli zmušany z jaho wystupić. Treba adznačyć, što zachavańnie korporantaŭ na ŭspomnienym schodzie było bolš čym skandaličnym. I kab tym korporantam sabranaje studenstva adkazała na ich wybryki ŭ płoščy ich wychavańnia, to ad hetych korporantaŭ astalisia-b tolki šapki. Adnak siabry B.S.S. cierpialiwa i stojka pakazali swaju maralnuju wyžšaść pad tymi, chto štandar i honar swoj na wulicy abaraniaje špadaj.

I woś, jak bačym, paśla doŭhich čakańniaŭ, B.S.S. nareście advažna i rašuča adkinuŭ usie zachady, škiravanyja da jaho razbureńnia. Apošnija padziei ŭ B.S.S. skazali urbi et orbi, što biełaruskaje studenstva jość biełaruskim, a nie kamunistyčnym, što jano idzie pa aświetu nia zdradžywajučy najświaciejšy ideał Narodu, što jano niezaležnicka i hramadzka susim vyrazna wykrystalizawałasia,zachoŭwajučy niezapiatnienaść swajho biełaruskaha wobliku. Apošnija pastanowy B.S.S. treba razam z tym ličyć jak publičny protest našaje moładzi suproć tych, chto Narod naš niahodna prawakuje i jaho imiem wytarhoŭwuje sabie materyjalnyja karyści. Adnačasna padziei ŭ B.S.S. treba ličyć adbitkam taje dyferencyacyi, jakaja adbywajecca ŭ starejšym hramadzianstwie; pieramoha moładzi źjaŭlajecca zarukaju pieramohi ahulnaje. I choć hetuju pieramohu moładzi ŭznoŭ-ža starajucca sprawakawać kamunizmam, my wierym adnak, što henaja pieramoha budzie tej zarnicaju, u bleskach jakoje idučy, my ŭsie niahodnyja elementy na našym hramadzkim ciele stopčam nahoj zdarowaha postupu niezaležnickaje ideolohii.

Student.

Piśmo z Arhientyny.

Biełarusaŭ u Arhientynie jość niamała. Adna biada, što siarod biełarusaŭ u Arhientynie niama arhanizacyi, a biez swajej arhanizacyi niama i žyćcia. Taksama i na čužynie, jak i ŭ krai, narod nia majučy swajej arhanizacyi cierpić biadu i prapadaje zaniśto. Tyja nacyjanalnaści, jakija majuć swaje mocnyja arhanizacyi, majuć pawahu i pašanu i na čužynie, a niearhanizawanyja ludzi tak i pierakidajucca ŭ hory biaz nijakaj apieki.

Braty Biełarusy! Arhanizujciesia ŭ swaje narodnyja arhanizacyi, bo tolki praz arhanizacyju, i to praz arhanizacyju swaju, možna dabicca lepšaj doli, a biez arhanizacyi my nikoli ničoha nie zdabudziem.

B. Łoś.

Piśmo ŭ Redakcyju.

Wielmi Pawažany Hamadzianin Redaktar!

Hetym wietliwa prosim źmiaścić u Wašaj pawažanaj hazecie nastupnaje:

U suwiazi z tym, što ŭ № 289 „Kurjera Wilenskaha" z dnia 15 śniežnia 1931 h ŭ addziele „Kronika" była źmieščana zaciemka padajučaja niazhodna z praŭdaju prabieh Nadzwyčajnaha Ahulnaha Schodu Biełaruskaha Studenskaha Sajuzu dnia 13.XII.31. Prezydyjum hetaha Schodu i Ŭrad B.S.S. wyjaśniajuć nastupnaje:

Niapraŭdaj źjaŭlajecca, što na Schodzie „chadecko komunizująca" koalicyja starałasia wydalić z Sajuzu tych studentaŭ — siabroŭ Sajuzu, jakija naležać da „K! Scorinia", ale praŭdaj jość, što ŭ Biełaruskim Studenskim Sajuzie, jak arhanizacyi apalityčnaj, nijakich koalicyjaŭ, jak i hrupaŭ palityčna sarhanizawanych, niama. Da B.S.S. majuć prawa naležać usie studenty-biełarusy biaz roźnicy palityčnych pierakonańniaŭ. Sajuz u swajej dziejnaści wioŭ apalityčnuju liniju da hetaha času i budzie wiaści jaje na dalej.

Niapraŭdaj źjaŭlajecca, što Ahulny Schod chacieŭ wydalić z Sajuzu tych siabroŭ, jakija naležać da „K! Scorinia", ale praŭdaj jość, što Ahulny Schod, na padstawie śćwierdžanaj Rewizyjnaj Kamisijaj B.S.S. škodnaj dziejnaści „K! Scorinia" ŭ adnosinach da Sajuzu i na padstawie śpiešnaj prapanowy henaj-ža Rewizyjnaje Kamisii, zabaraniŭ swaim siabrom naležać da „K! Scorinia".

Niapraŭdaj źjaŭlajecca, što Ŭrad B.S.S., zawiešywajučy siabroŭ Sajuzu, naležačych da Prezydyjumu „K! Scorinia", chacieŭ ich prymusić da salidaryzawańnia z presawymi aświedčańniami A.B.S.A., ale praŭdaj jość, što Ŭrad, zawiešywajučy, na prapanowu Rewizyjnaje Kamisii, siabroŭ B.S.S., naležačych da Prezydyjumu „K! Scorinia", nie ŭwachodziačy ŭ źmiest Biuletenia A.B.S.A., braŭ za padstawu tolki sam fakt wystupleńnia hetych siabroŭ razam z „K! Scorinia", jakaja publična wystupiła suproć A.B.S.A., nia majučy nijakaj na hetaha padstawy, bo „K! Scorinia" da A.B.S.A. nie naležyć. Hety krok „K! Scorinii" adnosna A.B.S.A. možna wytłumačyć tolki błahimi namierami adnosna A.B.S.A., a taksama Biełaruskaha Studenskaha Sajuzu, jaki źjaŭlajecca zwyčajnym siabram A.B.S.A.

Prosim pryniać słowy hłybokaj pašany.

Prezydyjum Ahulnaha Schodu:

Urad Biel. Stud. Sajuzu:

(—) *St. Stankiewič* — Staršynia

(—) *J. Kłaḩiš* — za staršyniu

(—) *J. Małecki* — Sekretar

(—) *H. Haŭryličanka* — Sekretar.

P. S. Zaznačajem, što hetaje zapiarečańnie było wysłana ŭ redakcyju „Kurjera Wilenskaha" dn. 16.XII.31., jakaja adnak da hetaha času jaho nie źmiaściła.

Wilnia, 21.XII 31.

Piśmo z Parahwaju.

Naša redakcyja atrymała piśmo ad supracoŭnika „B. Kr.", u jakim apiswajecca žyćcio emihrantaŭ u Parahwaju (Ameryka) woś hetak:

Intelihiencyi emihrawać u Parahwaj nia radžu. U Parahwaj mohuć emihrawać tolki tyja ludzi, jakija mohuć zajmacca ziemlarobstwam. Parahwaj — heta kraina ziemlarobskaja. Pryjechaŭšy siudy emihrant u pieršych hadoch zažywie niamała hora, pakul założyć haspadarku. Ziamla tut uradžajnaja, šmat lasoŭ i zdarowy klimat. Letam, h. zn. ad źniŭnia da traŭnia, praz 8 miesiacaŭ, wielmi horača, a zimoju, h. zn. ad traŭnia da lipnia, ŭdzień łahodnaja temperatura, a ŭnočy bywajuć marozy da 3 hradusaŭ. Wyjaždžajučym u Parahwaj radžu brać z saboju eŭrapejskuju wopratku. Ziamli tut jość udowal i ziamielnyja ŭčastki dajuć na wypłatu. Ale, kab abzawieścisia haspadarčymi pryładami, pabudawać chatu i haspadarskija budynki, a tak-ža nabyć žywiołu, treba mieć kapitał. Toj, chto tut dobra abžywiecca haspadarkaj, žywie dobra.

A. D.

Z Polšču.

Apošnija dni sudu nad „Centralewam" i sojmawaja praca. Dnia 16 h. m. adbyŭsia ŭ Waršawie 39 čarhowy dzień pracesu nad „Centralewam". Dnia 19 h m. u sali sudu, dzie sudziać b. bierašciejskich wiaźniaŭ, zdaryŭsia pažar, ale ahoń skora abtušyli. Sud hety užo zbližajecca da kanca. Z uwahi na kaladnyja światki, sud budzie spynieny i zakončycca ŭ pieršaj pałavinie studzienia 1932 h. Hety wialiki palityčny praces, jaki ŭ historyi Polšču biazumoŭna budzie mieć nadzwyčajna pawažnaje značeńnie, užo dajšoŭ da apošnij stadyi

— Dnia 10 h. m., jak my ŭžo padawali ŭ prošłym numary, pačalisia pasiedžańni Sojmu. U Sojmie razwažajuć nad samymi haspadarčymi sprawami. Wialikaha zacikaŭleńnia sojmawaj pracaj presa nie prajaŭlaje. Usie prapazycyi padanyja apazycyjaj, jak zwyčajna, uradawaja bolšaść B.B. adkidaje. Miž inšymi prapazycyjami apazycyja znachodzicca ŭ Sojmie prapazycyja ŭsich polskich apazycyjnych kłubaŭ stwaryć śledčuju kamisiju, jakaja-b razhladzieła nadužyćci apošnich wybaraŭ u Pieramyskim wokruzie.

Z zahranicy.

Konferencyja ab razbrajeńni. U pačatku lutaha 1932 h. maje pačacca ŭ Ženewie suświetnaja konferencyja dziaržaŭ ab razbrajeńni Da hetaj konferencyi užo pryhataŭlajucca ŭsie bolšyja dziaržawy. Na hetuju konferencyju majuć źjaŭlacca pieradusim pradstaŭniki 56 dziaržaŭ, jakija ŭwachodziać u Lihu Narodaŭ, a tak-ža pradstaŭniki S.S.R.R., Zł. Štataŭ Ameryki, Turcyi i inšych dziaržaŭ, jakija ŭ Lihu Narodaŭ nie ŭwachodziać. U Ženewie dla henaj konferencyi zbudawany specyjalny dom. Na hetu konferencyju ŭ Ženewie čakajuć 5000 ŭčaśnikaŭ.

Demonstracyja biezrabotnych u Paryžy. Ščaśliwuju da hetaha času Francyju, jakaja ŭzbahaciela z suświetnaj wajny, suświetnaja pošaść biezrabоćcia taksama nie abminuła. Dnia 16 h.m. pyšny ciapier bahaćciem i jak zaŭsiody wiasiołaściaj Paryž byŭ teranam burliwych demonstracyjaŭ biezrabotnych. Biezrabotnyja ŭ demonstracyjach damahalisia pracy.

Suświetnyja zbažžowyja rynki. Na suświetnych zbažžowych rynkach, u apošnija časy pačałasia wialikaja i niepradbačanaja źnižka cen na zbožža. Ekanamisty pryčyny hetaj raptoŭnaj źnižki cen nijak nia mohuć wytłumačyć. Taksama nia mohuć pradbačyć, jak ułožacca ceny na zbožža na dalej. Pierawažaje pahlad, što ceny buduć padać dalej, asabliwa cana pšanicy. Što da cen na žyta, dyk cana na jaho moža być bolš zroŭnawažana, ale i tut nia wykličajecca tendencyja źnižki cany. Ahulnyja perspektywy na suświetnych rynkach poŭny niespadziewak.

Prysyłajcie padpisku na „Biełaruskuju Krynicu" i padawajcie ŭ ḩazetu wiestki ab žycci na wioscy!

081530

Ab haspadarcy.

Haspadarka ŭzimku.

Z nastańniem zimy ŭvaha ziemlaroba pierachodzić z pola ŭznoŭ pad strachu chlava, humna i samoj chaty. Ale nielha dapuskać, kab navat i ŭzimku tvarylisia na sienažaciach, a tymbolš — na azimych zasievach škodnyja zatopy: ich treba staracca ŭ čas spuskać, kab dabro nie vymakała.

Pakul nia źmierźnie ŭ hrudu ziamla, treba dakončyć pryvodzić u paradak usie asušajučyja ravy na paloch i sienažaciach. Treba tak ža z-usiul paźbirać kamieńni, a sienažaci i paśbiščy — nie havoračy ŭžo ab aromym poli — jak najstarańniej pavykarčavać z usialakich kustoŭ. Ciapier taksama čas, pakul nie nastanie hruda, na naviazieńnie na lohkija piaščanyja hrunty hliny i na napravu daroh (plantoŭka), kab nia psuć na ich paśla kalos i nie maryć koniaŭ. Kab uniknuć vialikaj hrudy na darohach, radziać darohi hetyja prad spadziavanym marozam razbaranavać vostrymi baronami.

Dalšaj spravaj jość padbać ab akuratny pierahlad letniaj haspadarskaj snaści: što nadapsuta, treba ciapier-ža ŭ volny čas papravić, bo kožnaja reč u paru papraŭlenaja dvojčy vytrymaje. Usie žaleznyja sučastki haspadarskaj snaści treba da sucha vycierci i paśla tolki namazać jakojniebudź kłustaściu, abo zvyčajnaj hazaj (karasinaj). Kali-ž-by heta snaść paśpieła da hetaj pary ŭžo saržavieć, dyk pierš čym namazyvać kłustaściaj, jaje treba vyčyścić z hetaj ržaŭčyny: radziać na heta ŭžyvać miašanki krejdy (abo stearynu) z karasinaj. Hetak abhledžanuju snaść treba paśla tak pamiaścić, kab na jaje ani doždž nie zaciakaŭ, ani śniech nie zaviavaŭ.

Valniejšy čas u zimovyja viečary treba vykarystać na čytańnie razumnych knižak i hazet jak ziemlarobska-fachovych, tak i ahulna-aśvietnych.

U chlavie ŭzimku šmat-šmat čaho jość paznać i dapoŭnić. Dahlad cielnych karoŭ, jak i samoha cialeńnia, musić być sumlennym. Cielnuju karovu nielha paić ściudziona-ladovaj vadoj; pa cialeńni karova musić ščyścicca, a ad cialaci nielha adkradać małoziva. — Acialiŭšajasia karova patrabuje buhaja ŭ roŭnych odstupach času, kožnyja try, radziej — čatyry tydni. Znajučy heta haspadar moža volna rehulavać čas cialeńnia karovy, viedajučy, što čas jejnaj cielnaści tryvaje ŭ prybliznaści 285 dzion (41 tydzień).

Cialo na plem radziać puskać najlepš z tych, što naradzilisia ŭ m-cy studzieni.

Pobač z kormam žyvioły, ŭzimku vialikaje značeńnie maje i dahlad: žyvioła štodzień musić pabyvać na volnym pavietry i ŭžyć ruchu. Čystaje i suchoje ŭtrymańnie dla žyvioły naahuł znača poŭzdaroŭja, a dla śviniej — całaje zdaroŭje. A siahońnia apłacicca trymać i hadavać tolki žyviołu zdarovuju.

Vielmi čułyja na maroz byvajuć kury. Pabialeŭšyja ad marozu, abo i prad samym jašče marozam kurynyja hrabiani treba namazać niasolenaj kłustaściaj. Udzień treba davać kuram bulbu z abmieškaj, a ŭviečary — ziarniaty, bo jany praz noč „hrejuć.“ Kab kury hrelisia i ŭ dzień, ich treba zmušać da ruchu: ziarniaty syplucca ŭ sałomu, kab zmusić kurej kapacca; burak, abo hałoŭka kapusty viešajecca tak vysoka, kab kuryca mahła jaje dastać tolki padskakivajučy; heta samaje značeńnie maje kupańnie kurej u piasku. „Prysmakam,“ pabudžajučym adnačasna kurycu da niasieńnia, jość žmienia sahretaj kapusty.

Dahladajučy i kormiačy sojskuju ptušku, nielha zabyvacca i ab małych dzikich ptuškach-śpiavakoch, što na zimu astalisia ŭ nas i cierpiać hoład, a ŭletku baroniać ziemlaroba ad napaści roznych škodnych mošak i rabakoŭ.

U zimny dzień, pakul lod čysty jšče ad śniehu, jaho treba piłavać i vazić. Dzie niama ladoŭni, tam na cianistym uzhorystym miejscy sypicca płast torfu, abo siečki, ci ŭreščie — chvojkavaj skui, na heta ščylna składajecca lod, špary zapaŭniajucca drobnym lodam, abo — padčas marozu — zalivajucca vadoj i ŭsio heta absypajecca ŭznoŭ torfam, miakinaj, abo piłavinami. Utrymańnie biaz strataŭ lodu praz leta zaležycimie ad taho, jak ščylna byli złožany ladovyja tafli i jak staranna byli jany abtuleny ad dostupu volnaha pavietra.

Dreva na budovu treba piłavać kala Novaha hodu, bo takoje tolki dreva ŭvažajecca za najbolš tryvałkaje. — Sadovyja drevy ŭžo ŭ lutym m-cy treba pabialić vapnaj, bo ŭ praciŭnym razie jany ŭdzień užo nahravajucca ad sonca, a načnyja marazy, paśla dniaŭnoha nahravańnia, mohuć im vielmi paškodzić. Z drevaŭ treba pazdymać usio staroje liścio i zamatanyja ŭ pavučynu hniozdy roznych škodnikaŭ nia tolki sadoŭnictwa, ale naahuł ziemlarobstwa i ŭsio heta staranna spalić.

Čym bližej pad viasnu, tym uvažniej treba hladzieć na polnyja zasievy, kab jany nia dušylisia ani pad źliŭšymsia ŭ ladzianuju skarynku śnieham, ani pad vadoj, z rastaiŭšaha śniehu: ledzianuju skarynku treba ŭsiakim sposabam kryšyć, a vadu — spuskać.

inž. A. K.

Da nas pišuć.

PATREBA DOBRYCH RAMIEŚNIKAŬ.

Barok, Staŭpieckaha paw. Kožny narod, kab raźwiwać swaju kulturu, musić mieć intelihiencyju. Pobač z intelihiencyjaj, taksama patrebny i ramieśniki. Intelihiencyja ŭ narodnaj pracy ŭzbahačwaje kraj bahaćciami kultury duchowaj i kiruje hramadzkim raźwićciom kultury materjalnaj, a ramieśniki zadawoliwajuć swajej pracaj patreby štodziennaha žyćcia paasobnych ludziej. Sława taho narodu, jaki maje dobruju, h. zn. zdarowuju duchowa intelihiencyju i dobrych fachowych ramieśnikaŭ, razychodzicca daloka, dy i sam taki narod dobra čujecca. U nas biełarusaŭ, na žal, adnych i druhich pakulšto adčuwajecca niedachop. Kab hadawać swaju i karysnuju dla narodu intelihiencyju, treba mieć swaje adpawiednyja škoły: himnazii, seminaryi, instytuty i uniwersytety, a kab wywučyć dobrych ramieśnikaŭ, treba mieć ramieślanyja škoły. U nas-ža biełarusaŭ hetaha niama. Naša moładź zdabywaje siaredniuju i wyšejšuju aświetu ŭ čužych pierawažna škołach, dyk i ničoha dziŭnaha, što heta moładź, časta wyrakajecca swajho narodu dy jdzie ŭ pasłuhačy da čužyncaŭ. A ramieślanych škoł u nas i susim niama nijakich. U nas na ramieśnikaŭ wučacca najčaściej u partačoŭ i paśla taki ramieśnik-partač partolić praz usio žyćcio, panižajučy ramieślany fach. Woźmiem za prykład fach krawiecki. U pieršaj lepšaj wioscy, spatkaŭšy niekalki asob, my možam acanić fachowaść kraŭcoŭ tych wakolic. Na žal, my časta spatykajem pryhožuju biełaruskuju dziaŭčynu, abo pryhožaha, dobra zbudawanaha małajca z skryŭlenaj fihuraj partackaj raboty wopratkaj. Hetkich kryŭlakoŭ ramieśnikaŭ u nas chapaje ŭwa ŭsich halinach. Niama tolki dobrych ramieśnikaŭ. Dyk starajmosia wučycca ramiasła dobra i starajmosia, kab u nas byli škoły i ramieślanyja.

Jul.

CIAŽKI ČAS.

Mur.-Ašmianka, Ašmianskaha paw. Nastaŭ čas dla sielanina wiejmi ciažki. Zbožža nie ŭradziła, skacina jdzie za biascen, zarabić niama dzie, a padatki naciskajuć. Ab botach dy kramnaj wopratcy niama ŭžo i hutarki. Užo waročajecca moda łapciej i sukonak. Što budzie dalej, niawiedama, ale da taho, što wioska abułasia u łapci, u łatanyja siarmiahi, u chatach aświačaje łučynaj i biaz soli jeść bulbu, dyk dajšło jakraz.

Framak.

JAK U NAS ADBYŁASIA PIERAPIŚ.

Gierwiaty, Wil.-Trockaha paw. U nas adbyłasia pierapiś woś jak: kamisarami pierapisi byli polskija wučyciali. Pierapiś adbywałasia 9 i 10 XII. s. h. Taki kamisar śpisowy — polski wučyciel, zajšoŭšy ŭ chatu, pytaŭsia: „Za kaho siabie ŭważaješ — lićwina, žyda ci palaka?“ Pačuŭšy adkaz, što za biełarusa, kamisar-wučyciel pačynaŭ dakazwać, što nidzie nijakich biełarusaŭ niama, a mowa, jakuju wy nazywajecie biełaruskaj, kazaŭ taki wučyciel, jość mowa polskaja, tolki z małoj damieškaj mowy rasiejskaj. Takim sposabam niaświedamych ludziej taki kamisar pierakonywaŭ i zapisywaŭ im „język ojczysty“ polski. Byli i takija wypadki: mowu baćkoŭ zapiswali biełaruskaj, a ichnym dzieciam — polskuju, a heta tamu, što dzieci chodziać u polskuju škołu.

Dyk woś jakaja była ŭ nas pierapiś. Musić takaja tam budzie i praŭda ŭ hetaj statystycy.

St.

PAPULARNAJA LEKCYJA.

Kiejpuny, Wił.-Trockaha paw. 22 listapada siol. h. była ŭ našym Hurtku BIHiK naładžana papularnaja lekcyja. Pračytaŭ henuju lekcyju J. Jarmałkowič. Zacikaŭleńnie biełaruskaj lekcyjaj było wialikaje. Ludzi zyšlisia z našaj i susiedniaj wiosak. Paprychodzili słuchać lekcyi i niedruhi biełaruskaha adradžeńnia. Lekcyja ŭsim spadabałasia i pa zakančeńni, prysutnyja dziakawali lektaru. Pažadana, kab takija lekcyi ładzilisia čaściej.

B. Šarejka.

AB NAŠYM ŽYĆCI.

Nowajelnia, Nawahradzkaha paw. Kiepska žywiecca našamu sielaninu ŭ ciapierašnija časy. Treba adbywać pawinnaści, ale našy ludzi zdaŭnych da hetaha prywykli, treba płacić padatki, ale dzie ŭziać, dyk nichto nie daradzić. Adno kažuć: płaci i basta. Kali-ž praświecicca krychu naš sielanin i dawiedajecca, što jon nia ruski i nie palak, dy nazawie siabie biełarusam, zaraz-ža achryściać jaho: ksiondz, świaščeńnik, polski pan, a paśla i ŭ palicyi — kamunistam. A z hetym imiam „kamunist“ nia možna być nia tolki wojtam, ale i sołtysam. Dy nia tołki toje, što nia možna być jakim niebudź hminnym načalnikam, ale na takoha čaławieka hladziać, jak na prakažanaha.

U aświetnym žyćci taksama błaha. Ciemnata šyrycca jšče horš, jak było za časoŭ carskich. Adno tolki ciešyć dušu biełarusa, što narodnaja świedamaść nie zanikaje i našy ludzi nie wyrakajucca swajej biełaruskaści. Toj, chto nacyjanalna ŭświedamiŭsia, swajej narodnaści ŭžo nie wyrakajecca.

Padčas ahulnaj pierapisi nasielnictwa 9.XII. s. h. našy ludcy zapiswali, što ich mowa baćkaŭskaja — biełaruskaja.

Špak.

Wyšaŭ z druku zbornik wieršaŭ
A. ZIAZIULI (Ks. Al. Astramowiča)
„Z Rodnaha Zahonu“
Z pradmowaj AD. STANKIEWIČA,
176 bač., — kaštuje 1 zł. 50 hr.
Wypisać možna praz Biełaruskuju Kniharniu „Pahonia“ ŭ Wilni Ludwisarskaja 1.

Dyrekcyja Nawahradzkaj Koedukacyjnaj (dla chłapcŭ i dziaŭčat) Biełaruskaj himnazii
z prawami dziaržaŭnych himnazijaŭ
abwiaščaje pryjmo wučniaŭ uwa ŭsie klasy, za wyniatkam VIII kl., z druhoha paŭhodździa 1931-32 školnaha hodu (ad 1-ha lutaha 1932 h.)
Prośby ab pryjmie, z usimi patrebnymi dakumantami (metryka naradžeńnia, paświedčańnie ab pryščepie wospy, paświedčańnie ab zdaroŭi i dakumanty ab papiaredniaj nawucy) pryjmajucca da 20 studnia 1932 h.
Dyrekcyja.

Redaktar J. Paźniak. Biel. Druk. im. Fr. Skaryny. Wilnia, Zawalnaja Nr. 6—10. Wydawiec A. Šutowič